

РЕЦЕНЗИЈА

за избор на проф. д-р Татјана Вендина (Татјана Ивановна Вендина)
за член на МАНУ надвор од работниот состав

Проф. Татјана Вендина е добро познат специјалист во областа на дијалектологијата, лингвистичката географија, историската и компаративната лингвистика во поширокиот славистички свет. Таа зема активно учество во работата на два големи проекти - меѓународниот проект „Општословенскиот лингвистички атлас“ (ОЛА) и рускиот проект во рамките на соработката помеѓу Руската академија на науките и руските универзитети, „Лексички атлас на руските народни говори“ (ЛЯРНГ), водејќи ги нивните редакциски колегиуми.

Татјана Вендина е родена е на 29 април 1946 година во селото Межиричке, област Кировоград, регион Одеса (сега Украина). Во 1970 година дипломирала на Филолошкиот факултет, во 1973 година ги завршила постдипломските студии на Катедрата за руски јазик на Московскиот државен универзитет, а во 1974 година ја одбрала магистерската (кандидатската) теза „Појава на конкуренција на суфиксите -ик(а), -иц(а) во словенските јазици“ на истиот Универзитет. Во 1988 година, во Институтот за лингвистика во Минск ја одбрала докторската дисертација „Словенско субстантивно зборообразување во компаративен аспект: (суфикси со елементот -к-, -ц-, -ч-)“. Работела на Катедрата за руски јазик на Филолошкиот факултет на Московскиот државен универзитет, како и во Институтот за руски јазик на Руската академија на науките. Таа работи Институтот за славистика при РАН од 1992 година. Проф. Татјана Вендина е доктор по филолошки науки, професор, главен научен соработник и раководител на Центарот за ареални истражувања при Институтот за словенски студии на Руската академија на науките. Таа е член на Меѓународната комисија на Општословенскиот лингвистички атлас при Меѓународниот комитет на славистите.

Татјана Вендина е и професор на Катедрата за компаративно проучување на јазиците на Факултетот за странски јазици на Московскиот државен универзитет,

каде што предава за современиот руски јазик и неговата историја, методите на лингвистичка анализа, спроведува специјални курсеви и семинари по етнолингвистика. Од 2003 година таа станува претседател на Меѓународната комисија на Општословенскиот лингвистички атлас при МКС. Таа е дописен член на Меѓународната академија на науките за педагошко образование.

Вендина објавила повеќе од 400 научни трудови, меѓу кои и осум монографии: «Дифференциация славянских языков по данным словообразования» М., 1990; «Диалектные различия русского языка. Словообразование» (Т.1-2). М.-Кемерово, 1991-1993 (во коавторство со Ю.С. Азарх); «Русская языковая картина мира сквозь призму словообразования» М., 1998; «Средневековый человек в зеркале старославянского языка» М., 2002; «Из кирилло-мефодиевского наследия в языке русской культуры» М., 2007; «Русские диалекты в общеславянском контексте» М., 2009; «Типология лексических ареалов Славии» М.-СПб, 2015; «Антропология диалектного слова» М., 2020), како и учебник за студенти на филолошките факултети на универзитетите и педагошките институти «Введение в языкознание», кој има веќе четири изданија.

Овие монографии ги истакнуваат проблемите на дијалектологијата, компаративната историска лингвистика и етнолингвистиката. Така, особено, во монографијата „Дифференциация славянских языков по данным словообразования“ се предлага нов пристап кон решавање на проблемот на поделба на словенскиот јазичен свет врз основа на податоците од зборообразувањето податоци. Користејќи голем број фактички материјал, авторката покажува како на зборообразувачки план се реализирал системот на врски и односи меѓу словенските јазици, наследен од прасловенскиот период. Во монографијата „Средновековниот човек во огледалото на старословенскиот јазик“ се предлага реконструкција на јазичната свест од средниот век, што овозможува да се погледне кон формирањето на човековата личност во широк контекст на историските процеси. Не случајно оваа монографија е преведена на српски јазик во 2019 година под наслов „Средньовековни човек у огледалу старословенског језика“. Во монографијата „Од кириллометодиевското наследство во јазикот на руската култура“ авторот зборува за

тоа што од христијанската етика на средниот век било усвоено од руската култура и отсликано во нејзиниот јазик. Монографијата „Руските дијалекти во општословенски контекст“ е прво опит за разбирање на руските дијалекти на словенските простори. Откриените лексички изоглоси авторот ги толкува од генетски, ареален и типолошки аспект. Монографијата „Типологија на лексичките ареали на Славија“, посветена на теоретските проблеми на лингвистичката географија, дава интересен увид во согледувањето на словенскиот дијалектен континуум, земајќи ги предвид топографските и јазичните критериуми. Монографијата „Антропологија на дијалектниот збор“ е усогласена со истражувањата во когнитивната дијалектологија и етнолингвистиката. Користејќи различни методи на истражување, авторката се свртува кон дијалектниот збор за да покаже како човекот размислува, чувствува, емоционално реагира и дејствува во рамките на руската традиционална духовна култура. Карактеристична особина на сите овие трудови е новоста на добиените резултати, врз основа на солидна основа на јазичниот материјал.

Како сериозен специјалист во областа на дијалектологијата и лингвистичката географија, Т.И. Вендина зема активно учество во работата на два големи проекти - меѓународниот проект „Општословенски лингвистички атлас“ (ОЛА) и рускиот проект во рамките на соработката помеѓу Руската академија на науките и руските универзитети „Лексички атлас на руските народни говори“ (ЛАРНГ), каде што е на чело на нивните уредувачки одбори. Во нив се разгледуваат проблемите поврзани со лингвогеографско толкување, картографирање и коментирање на материјалите на ОЛА и ЛАРНГ што се рефлектира во нејзините бројни статии и монографии. Како одговорен уредник на фонетските и лексичките изданија на ОЛА, како и на лексичките томови на ЛАРНГ, таа работи на презентација на карти и материјали од овие атласи и нивна подготовка за печатење. Нејзините статии во зборниците „Материјали и истражувања на ОЛА“, како и „Материјали и истражување на ЛАРНГ“, кои се дел од овие атласи, во голема мера придонесуваат за развојот на теоријата на лингвистичка географија и компаративна историска лингвистика.

Т.И. Вендина е раководител на голем број други проекти во врска со фундаменталните истражувања на Руската академија на науките: «Межъязыковое влияние в истории славянских литературных языков и диалектов: социокультурный аспект»; «История, языки и литературы славянских народов в мировом социокультурном контексте»; «Русские диалекты в общеславянском контексте» во рамките на проектите на РАН, «Русская культура в мировой истории» и др.

Во моментот Т.И. Вендина работи на подготовка за објавување на следните томови на „Општословенскиот јазичен атлас“ (лексичко-зборообразувачки и фонетско-граматичка серија), како и на „Лексичкиот атлас на руските народни говори“. Т.И. Вендина има широк опсег на научни интереси - од етнолингвистика до компаративна историска лингвистика и лингвогеографија. Делата на Т.И. Вендина се одликува со нејзината теоретска поткованост, научни иновации и длабока научна сериозност во решавањето на многу јазични проблеми. Прашањата за компаративното историско проучување на словенските јазичи и дијалекти, кои таа ги развива, а и воведувањето на нови поими во научната циркулација, како во областа на зборообразувањето, така и во рамките на лингвистичката географија, значително ја збогатуваат лингвистиката.

Татјана Вендина зема активно учество во организирање и спроведување на годишни семинари во рамките на проектот „Лексички атлас на руските народни говори“, во деновите на словенската писменост, кои секоја година ги организира Институтот за славистика, како и на бројни конференции одржани или во Москва (во Институтот за лингвистика на Руската академија на науките, во Институтот за руски јазик РАН, на Институтот за славистика РАН, на Московскиот државен универзитет) или во други градови на Русија (во Санкт Петербург во Институтот за лингвистички истражувања РАН), во Јарослав (на Државниот педагошки универзитет), во Кострома (на Државниот универзитет), во Иваново (на Државниот универзитет), во Ростов на Дон (на Државниот универзитет), во Вологда (на Државниот универзитет), во Орел (на Државниот универзитет), во Рјазан (на

Државниот универзитет), Тамбов (на Државниот универзитет), во Петрозаводск (на државниот универзитет) итн.

Т.И. Вендина ужива заслужен авторитет меѓу домашните и странските научници. Во 1997 година беше избрана за дописен член на Меѓународната академија на науките за педагошко образование, во 2003 година беше избрана од колективот на Општословенскиот лингвистички атлас за претседател на Меѓународната комисија на ОЛА при Меѓународниот комитет на славистите. Поседувајќи извонредни организациски вештини и благодарение на нејзината активност, само во Москва беа објавени пет тома од „Општословенскиот лингвистички атлас“ од лексичко-зборообразувачката и фонетско-граматичката серија серии («Домашнее хозяйство и приготовление пищи» М., 2007; «Рефлексы *о» М., 2008; «Рефлексы *е» М., 2011, «Народные обычаи» (М.-СПб, 2015), «Личные черты человека» (М.-СПб, 2020), како и два тома на «Лексического атласа русских народных говоров» («Пробный выпуск Лексического атласа русских народных говоров» (СПб, 2005) и т.1 «Растительный мир» (СПб., 2018).

Лексичкиот атлас на руските народни говори (ЛАРНГ), каде што како главен уредник се јавува проф. Вендина, претставува колективен труд при што во неговата изработка на разни начини учествувале преку 70 научни работници од повеќе институти при РАН и од други научни центри. Томот „Растителен свет“ е прв том од тематската серија „Природа“ од големиот проект Лексички атлас на руските народни говори. Овој том содржи над 200 карти, коментари и дијалектни материјали кои се однесуваат на повеќе аспекти од лексичките полиња од областа на растителниот свет. Претставениот материјал е собиран на терен според соодветните прашалници во 1064 населени места на целата руска јазична територија. Според бројот на пунктовите, овој атлас дава повеќе информации и од самиот Општословенски лингвистички атлас (ОЛА) кој е претставен со околу 850 пунктови на целата словенска територија. Лексичко-зборообразувачките карти кои претставуваат голем дел од томот, се обработувани по принципот 'од значење кон форма' при што се обидуваат да ги објаснат лексичко-зборообразувачките разлики. Зборообразувачките карти во овој том исто така претставуваат богат извор на

информации во однос на зборообразувачките средства кои ги обединуваат коренските морфеми и нивните можности за понатамошна деривација. На крајот е приведен богат индексан речник на сите форми и нивните фонетски и зборообразувачки варијанти коишто се јавуваат во овој том на Атласот. Томот **Растителен свет** (*Растительный мир*) од Лексичкиот атлас на руските народни говори претставува не само обемен лингвогеографски зафат во којшто учествувале голем број соработници, туку тој ни ги прикажува современите пристапи во картографската обработка на дијалектните материјали. Од приведените карти може да се види силната врска помеѓу лексиката, зборообразувањето и семантиката, а различните пристапи 'од значење кон форма' и 'од форма кон значење' отвораат нови можности при понатамошната обработка на дијалектните материјали коишто претставуваат непресушен извор не само за лексичкиот фонд на еден јазик, туку и даваат длабок увид во формалната и во семантичката деривација како неделиви сегменти од јазичната еволуција.

Т.И. Вендина води обемна научна, педагошка и пропагандна работа за ширење на знаењата за словенските јазици и дијалекти. Долго време беше професорка на Катедрата за компаративно проучување на јазиците на Факултетот за странски јазици на Московскиот државен универзитет, каде предаваше за современиот руски јазик и неговата историја, методите на лингвистичка анализа, водеше специјални курсеви и специјални семинари. Во моментов активно се занимава со научна работа, член е на уредувачки одбори на голем број странски списанија (особено македонското списание Прилози на одделението за лингвистика и литературна наука при МАНУ; меѓународното полско списание *Acta Universitatis Wratislaviensis. Slavica Wratislaviensia* (Вроцлав) и други. Таа е и член на Научниот совет на Институтот за славистика при Руската академија на науки..

За својата научна дејност, Татјана Вендина е наградена со медали на Словенската фондација на Русија (медал В.И. Дал) и на Македонската академија на науките и уметностите (медал Блаже Конески).

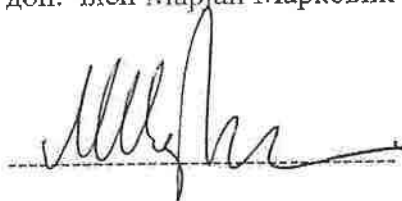
Нејзината соработка со македонската научна средина трае повеќе од 40 години, а особено во рамките на меѓународниот проект „Општословенски лингвистички атлас – ОЛА“, каде што несебично се залага и ја поддржува посебноста на македонскиот јазик и поделбата на македонските дијалекти според стандардите на ОЛА. Таа во неколку наврати престојувала во Македонија каде што учествувала на неколку конференции поврзани со проблематиката на ареалната лингвистика. Последниот период посветува големо внимание на лексичката разновидност на македонските дијалекти ставајќи ги во контекст на словенската лингвогеографија.

Затоа, сметам дека проф. Татјана Вендина, која во 2020 година беше добитник на медалот „Блаже Конески“ на МАНУ, со својата долгогодишна работа и посветеност кон македонскиот јазик и кон сите словенски јазици, недвојбено заслужува да биде избрана за член на МАНУ надвор од работниот состав.

Скопје,

06.12.2021

доп. член Марјан Марковиќ

Handwritten signature of Marjan Markovik in black ink, written over a horizontal dashed line.